

Maden Sevk ve Üretimine İlişkin Suçlar

Prof. Dr. MUSTAFA TOPALOĞLU
Avukat-YMM

Devlet hakkının alınabilmesi ve ruhsat sahasından yapılan üretimin kontrolü için 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 12.maddesinde üretilen her türlü madenin sevk fişi ile nakledilmesi zorunluluğu getirilmiştir. MİGEM, bu suretle söz konusu maden ruhsat sahasından ne kadar üretim yapıldığını saptama olanağına kavuşmaktadır. Sevk fişlerinden alınacak Devlet hakkı tutarı kolaylıkla hesaplanabilmektedir.

Bundan başka, sevk fişleri MİGEM tarafından maden ruhsat sahibini de kontrol altında tutma olanağı vermektedir. Zira sevk fişi olmadan üretim yapılamadığından, ruhsat sahibinin sevk fişi elinden alınmakla veya sevk fişi talebi reddedilmekle maden ruhsat sahasında üretim yapılması da önlenabilmektedir.

Bu düşünceyle 1985 yılında yürürlüğe giren 3213 sayılı Maden Kanunu'nda sevk ve kantar fişi olmadan maden üretimi ağır para cezası gerektiren bir suç olarak öngörülmüştü. Yine 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 12.maddesinde maden kaçakçılığı dediğimiz maden hakkı olmadan maden üretimi de aynı hukuki sonuca bağlanmıştı. 5177 ve daha sonra 5995 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle sevk fişi olmadan maden üretimi daha bağımsız ve özel düzenlemeye kavuşturulmuş, adli para cezası da idari para cezasına dönüştürülmüştür.

Her türlü maden sevkinin MİGEM veya il özel idarelerinden alınmış sevk fişi ile yapılması yasal zorunluluktur. Ancak sevk fişinin kullanılması her olayda sevkியatın usulüne uygun olduğunu göstermez. Ayrıca sevk fişi hangi işletme izni sınırları içindeki maden için verilmişse oradan üretilen maden cevherin naklinde kullanılmalıdır. Yukarıda belirtildiği gibi, sevk fişi Maliye Bakanlığından alınan taşıma irsaliyesi yerine geçmekte ise de, tersi durum geçerli değildir. Sevk fişi kesmeden taşıma irsaliyesi ile maden nakli hukuka uygun bir yöntem değildir.

3213 sayılı Maden Kanununun 12. maddesinde, Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin 51 ve devamı maddelerinde ve Maden Kanununun I(a) Grubu Madenleri ile İlgili Uygulama Yönetmeliği'nin 16 ve devamı maddelerinde usulsüz maden sevkiyatı halleri ayrı ayrı gösterilmiştir.

5995 Sayılı Kanunla sevk fişi olmadan maden sevkiyatı ile ruhsatsız maden üretimi ayrı bir suç olarak öngörülmüştür. Sevk fişi olmadan maden sevkiyatı suçunun faili, hem ruhsatsız üretimde bulunan kişi olabileceği gibi, ruhsat sahibi de olabilir. Bu suçun maddi unsuru sevk fişi olmadan maden sevkiyatının yetkili makamlar tarafından suçüstü yapılarak tespit edilmesidir. Ancak yönetmelikte bu suç açısından ruhsat sahibi ile ruhsatsız üretimde bulunan kişi arasında el koyma açısından bir fark yaratılmıştır. Buna göre, ruhsatsız olarak üretilen maden sevk edilirken yakalanırsa el konularak

satılmakta iken, ruhsat sahibinin sevk fişi olmadan sevk ettiği veya ettirdiği madenin yakalanması halinde ruhsat sahibine iade edilmektedir (Yönetmelik m.51/1).

Yönetmeliğinin 47.maddesinde izinsiz üretilmiş madenin sevk edildiğini tespit etme görevini MİGEM, mülki idare amirlikleri veya il özel idareleri yetkilendireceği kişilere bırakılmıştır. Uygulamada söz konusu tespit işlemi daha çok Jandarma Çevre Koruma Timleri tarafından yerine getirilmektedir.

Mülki idare amirlikleri veya il özel idareleri Madenin nakliyesi esnasında sevk fişi olmaksızın maden sevk edildiğini tespit ederlerse durumu bir tutanağa geçirerek, sevk edilen madene el koyarlar. Bu tutanakta üretimin yapıldığı yer, taşımada kullanılan araç plakası, aracı kullanan kişi, sevk edilen madenin cinsi ve tartılması mümkün ise miktarı veya tartılması mümkün değilse yaklaşık miktarı gibi bilgiler yer alır. Söz konusu madeni üreten veya sevkiyatını sağlayan özel veya tüzel kişiye, el konulan madenin ocak başı satış bedelinin beş katı tutarında idari para cezası verilir.

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 17.maddesinde, arama ruhsat aşamasında maden üretimi ile ilgili olarak "Arama döneminde teknolojik araştırma, geliştirme, pilot çalışmalar ve pazar araştırmaları yapmak üzere arama faaliyet raporu ile birlikte miracaat eden ruhsat sahibine, Genel Müdürlükçe görünür rezervin %10'una kadar maden üretim ve satış izni verilebilir.

Bu fıkraya aykırı üretim ve satış yapanlar hakkında 10'uncu maddeye göre işlem yapılır." hükmü yer almaktadır. Aynı hüküm Yönetmeliğinin 21.maddesinde de tekrarlanmıştır. Buna göre, üretim yapmak isteyen arama ruhsat sahipleri MİGEM'den üretim ve satış izni almaları gerekmektedir.

Böyle bir izin almadan arama ruhsat sahasından üretim ve satış yapan ruhsat sahipleri ve katılımı olmuşsa teknik elemanlar hakkında 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 10.maddesindeki gerçek ve yanıltıcı beyanda bulunmaya ilişkin yaptırımlar uygulanacaktır.

Buna karşılık, arama ruhsat dönemi faaliyetleri ve/veya işletmeye yönelik hazırlık çalışmaları esnasında faaliyetlerin zorunlu neticesi olarak üretilen madenlere, bu madenlerin sevk edilmemesi ve MİGEM'e üretilen madenin cinsinin ve miktarının bildirilmesi kaydıyla Kanunun 12'nci maddesi kapsamında bir yaptırım uygulanmaz. Ancak, bu bildirim MİGEM'e süresi içerisinde yapılmaması durumunda Kanunun 12'nci maddesi kapsamında işlem yapılarak Devlet hakkının 10 katı tutarında idari para cezası verilir. (Yönetmelik m.53/8)

Maden hukukunun en karmaşık sorunlarından biri de ruhsatların birbirine girmesi ya da eski deyimle tedahülüdür. Bu konuda 5177 sayılı Kanunda açık bir hüküm yer almamakla birlikte 2005 Yönetmeliği'nin ruhsat sınırında üretim başlıklı 43.maddesinde orijinal bir düzenleme getirilmişti. Ancak 2010 yönetmeliğinde ruhsat sınırında yapılan üretimle ilgili bir hüküm getirilmemiştir. Aslında getirilmemesi de isabetli olmuştur. Zira kendi ruhsat sınır ve ruhsat grubu dışında yapılan her üretim, ruhsatsız maden üretimidir. Ruhsatsız maden üretiminin ruhsat sınırının hemen dışında veya uzak bir yerde yapılması arasında bir fark olmaması gerekir.

ÜRETİM VE SEVKİYATIN BİLDİRİLMEMESİ SUÇU

5177 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce MİGEM elemanlarının maden sahalarında yaptıkları denetim sonucu bulunmayan maden üretimi tespit ettiklerinde çok ağır sonuçlar ortaya çıkıyordu. 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 12.maddesinin değişiklikten önceki metni, bu tür olaylarda eksik bildirildiği tespit edilen maden üretiminin beş katı ağır para cezası uygulanmasına imkân veriyordu. Adaletsiz sonuçlar ortaya çıkaran ve kamu vicdanını rahatsız eden bu durumun ortadan kaldırılması için 5177/5995 sayılı Kanunlarda ve ilgili yönetmeliklerde özel düzenlemeler yapılmıştır.

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 12.maddesinde "denetim, inceleme ve ölçümler sonucunda, yaptığı üretim ve sevkiyatı bildirmedeği veya eksik bildirdiği tespit edilen ruhsat sahiplerine, ödenmesi gereken Devlet hakkına ilaveten bildirilmeyen miktar için hesaplanacak Devlet hakkının on katı tutarında idari para cezası verilir" hükmü getirilmiştir. Aynı hüküm Maden Uygulama Yönetmeliğinin

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 12.maddesinde "denetim, inceleme ve ölçümler sonucunda, yaptığı üretim ve sevkiyatı bildirmedeği veya eksik bildirdiği tespit edilen ruhsat sahiplerine, ödenmesi gereken Devlet hakkına ilaveten bildirilmeyen miktar için hesaplanacak Devlet hakkının on katı tutarında idari para cezası verilir" hükmü getirilmiştir.

52.maddesinde ve I(a) Grubu Yönetmeliğinin 17. m a d d e s i n d e tekrarlanmıştır. Buna göre eksik bildirildiği tespit edilen Devlet hakkının kendisi de dâhil olmak üzere toplam 11 kat Devlet hakkı, idari para cezası olarak alınmaktadır. Zaten on kat Devlet hakkı cezalı olarak alındığı için ayrıca ödenmesi gereken Devlet hakkına gecikme cezası uygulanamayacağı görüşümdedir. Ayrıca, Yönetmeliğe göre, üretim ve sevkiyatın bildirilmemesi fiili haksız yere hak iktisabı kapsamında yapılmış fiil

sayılarak Kanunun 10 uncu maddesi kapsamında işlem tesis edilir.

KÖYLERDE TİCARİ AMAÇ TAŞIMAYAN ÜRETİM İZİNİ ALMAMA VE İZİNİ KÖTÜYE KULLANMA SUÇLARI

Belediye sınırları dışındaki köylerde yaşayan köylüler, kendi köy sınırları içinde ev, avlu, tarla sınırları, yol ve köyün ortak olarak kullandığı ibadethane, yol, okul, mezarlık, çeşme, köy odası yapılması gibi ticari amaç taşımayan işlerde kullanılmak üzere gerekli yapı hammaddesini temin etmek için ilgili muhtarlıktan izin alabilirler.

Köy sınırları içinde de olsa özel mülkiyete tabi alanlarda üretimin yapılacağı yerin mülk sahibinin izin almadan ticari amaç taşımayan üretim yapılamayacağı açıktır.

Köylerde ticari amaç taşımayan üretim izni, köy ihtiyar heyetinin yazılı teklifi üzerine köy muhtarının onayı verilir. Köy muhtarı, verilen izni 15 gün içinde MİGEM'e bildirmek zorundadır.

Üretilmesine izin verilen yapı hammaddeleri, üreten ve izin alan kişinin dışında bir başkası tarafından kullanılamaz ya da bir menfaat

karşılığı takas edilemez, ticari amaç ile satılamaz. Aksi takdirde üretilen madene mülki idare amirliklerince el konulur. Bu kişilere, bu fıkra kapsamında üretilmiş olup el konulan ve el konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin, ocak başı satış bedelinin üç katı tutarında idari para cezası uygulanır. El konulan madenler, mülki idare amirliklerince satılarak bedeli özel idareye aktarılır. (Yönetmelik m.54).

Yönetmeliğe göre, köylülerin ortak ihtiyaçlarından kullanmak için muhtardan izin almaksızın üretim yaptıklarının tespit edilmesi halinde faaliyetleri durdurulur. Bu alanda üretilen hammadde için faaliyeti gerçekleştirene ocak başı satış bedeli kadar idari para cezası uygulanır (Yönetmelik m.54/4). Aslında söz konusu fiil, ruhsatsız maden üretim suçudur. Muhtardan izin alınmadığı için Kanununun 12/Son fıkrası kapsamına da girmemektedir. Dolayısıyla hayırlı bir amaca hizmet etse de söz konusu Yönetmelik hükmünün kanuni dayanağı yoktur.

HAMMADDE ÜRETİM İZİNİNE İLİŞKİN SUÇLAR

Hammadde üretim iznine ilişkin özel suç tipleri 5995 sayılı Kanunla öngörülmüştür. Hammadde üretim izin alanından üretilen hammaddenin projede belirtilen amaç dışında kullanıldığının tespit edilmesi halinde, faaliyeti gerçekleştirene amaç dışı kullanılan hammaddenin ocak başı satış bedelinin üç katı tutarında idari para cezası verilir. Yapılan üretimin projede belirtilen amaç dışında kullanımının ikinci kez tespiti halinde hammaddenin ocak başı satış bedelinin üç katı tutarında idari para cezası uygulanarak izin iptal edilir. İptal edilen izin sahasında stokta hammadde olduğunun tespit edilmesi durumunda, stoktaki hammadde, üretim izin sahibi kamu kuruluşu tarafından proje kapsamında değerlendirilir. (Yönetmelik m.68/3)Hammadde üretim

izni olmadan üretim yapıldığının ve hammaddenin kamuya ait projelerde kullanıldığının tespit edilmesi halinde faaliyetler durdurulur. Bu alanda üretilen hammadde için faaliyeti gerçekleştirene ocak başı satış bedeli kadar idari para cezası uygulanır (Yönetmelik m.68/4)

BAŞKA BİR RUHSATA İLİŞKİN SEVK FİŞİ İLE MADEN SEVKİYATI SUÇU

Usulüne uygun alınmış sevk fişinin, üretim hakkı olan aynı ruhsat sahibine ait başka bir ruhsat sahasında kullanılması ve yapılmış sevkியatın karşılığı Devlet hakkı ödenmiş olması durumunda, ruhsat sahibi yazılı olarak uyarılır. Aynı işlemin tekrarında teminat irat kaydedilir. (Yönetmelik m.55/III, I(a) Grubu Yönetmeliği m.20/III).

Yönetmeliğinin, MİGEM'den alınmış sevk fişinin ruhsat sahibi tarafından üretim hakkı olmayan kendisine ait başka bir maden ruhsat sahasından üretilen madenin sevkinde kullanılması fiili ağır bir hukuka aykırılık olarak görülmüştür. Bu şekilde sevk edildiği tespit edilen madene el konularak satılır ve bedeli özel idareye aktarılır. Bu kişilere el konulan ve el konulma imkânı ortadan kalkmış olan madenin ocak başı satış tutarının iki katı tutarında idari para cezası uygulanır. 2010 Yönetmeliğinde idari para cezası beş kattan iki kata düşürülmüştür.

Ayrıca 2005 Yönetmeliğinin 45/son hükmünde söz konusu maden üretiminin Devlet malına karşı fiil sayılacağı ve sorumluları hakkında adli takibat yapılacağı yazılacağı hükmü de 2010 Yönetmeliğine alınmamıştır. Dolayısıyla söz konusu fiilin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 155.maddesindeki güveni kötüye kullanma suçunu oluşturma olasılığı da ortadan kalkmıştır.

MALİYE BAKANLIĞINDAN ALINMIŞ SEVK İRSALİYESİ İLE MADEN SEVKİYATI SUÇU

Madenlerin, MİGEM'den ya da Özel İdarelerden alınacak sevk fişi ile sevk edilmesi zorunludur. Ancak, yapılan sevkiyatın Maliye Bakanlığında alınmış sevk irsaliyesi ile yapılmış ve Devlet hakkının ödenmiş olması durumunda, ruhsat sahibi yazılı olarak uyarılır. Aynı işlemin tekrarında teminat irat kaydedilir.

Sevkiyatın, Maliye Bakanlığında alınmış sevk irsaliyesi ile yapılması ve Devlet hakkının ödenmemiş olması durumunda Devlet hakkı gecikme cezası ile birlikte tahsil edilerek Genel Müdürlükten alınan sevk fişlerinin kullanılması yönünde ruhsat sahibi yazılı olarak uyarılır. Aynı işlemin tekrarında teminat irat kaydedilir.

(Uygulama Yönetmeliği m.55, I(a) Grubu Yönetmeliği m.20).

ZORALIMA (MÜSADEREYE) İLİŞKİN ORTAK HÜKÜMLER

3213 sayılı Maden Kanunu'nun 12.maddesinde ceza olarak izinsiz üretilip sevk edilen madene el konularak zoralıma (müsadereye) tabi tutulacağı öngörülmüştür. Bu şekilde el konulan madenler mülki idare amirliğince satılarak elde edilen bedel özel idarelere aktarılır.

Ancak sevk fişi olmadan maden sevk etme suçunda failin ruhsat sahibi olması halinde el konulan suç konusu madenler zor alıma tabi tutulmamakta ve ruhsat sahibine iade edilmektedir. Kanununun 12. Maddesinde idari para cezasına ek olarak

Madenlerin, MİGEM'den ya da Özel İdarelerden alınacak sevk fişi ile sevk edilmesi zorunludur. Ancak, yapılan sevkiyatın Maliye Bakanlığında alınmış sevk irsaliyesi ile yapılmış ve Devlet hakkının ödenmiş olması durumunda, ruhsat sahibi yazılı olarak uyarılır. Aynı işlemin tekrarında teminat irat kaydedilir.

suç konusu madenlerin zorlamaya tabi tutulacağı yazılıdır.

Yargıtay, 6309 sayılı Maden Kanunundaki benzer özel hüküm karşısında suçta kullanılan alet ve makinelerin 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu m.36'ya (5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m.54) göre müsadere edilemeyeceğine karar vermiştir.

Buna karşılık orman alanlarında orman idaresinden izin alınmadan madencilik faaliyetinde bulunulması halinde, bu faaliyette kullanılan alet ve makinelerin Orman Kanunu'nun 92.maddesine göre zorlamasına karar verilmektedir.

İDARİ PARA CEZASINA İLİŞKİN ORTAK HÜKÜMLER

5177 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önceki 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 12.maddesine göre ruhsatsız olarak maden üretme veya sevk-kantar fişi olmadan maden sevki suçlarına ağır para cezası veriliyordu.

5177 sayılı Kanun, 12.maddede öngörülen adli bir suç olan ağır para cezasını idari para cezasına dönüştürmüştür. 5995 sayılı Kanun da 5177 sayılı Kanunla getirilen idari para cezası uygulamasını devam ettirmiştir.

5995 Sayılı Kanun'da suç türüne göre değişen suç konusu madenin ocak başı satış bedelinin beş katı, üç katı, iki katı idari para cezası öngörülmüştür.

Yönetmelikte de köylülerin ortak ihtiyaçları için muhtardan izin alınmadan maden üretiminde bulunmaları halinde de üretilen maden tutarı kadar (bir kat) idari para cezası verileceği belirtilmektedir.

Kanunun açık anlatımından idari para cezasının hesabında, henüz işlenmemiş ve zenginleştirilmemiş madenin nakliye masrafları olmaksızın ocak başında teslim bedeli olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Bazı suç tiplerinde de maden tutarı değil de Devlet hakkı esas alınmaktadır. Üretim ve sevk-yatın bildirilmemesi suçunda, eksik bildirim nedeniyle ödenmeyen Devlet hakkının 10 katı tutarında Devlet hakkı alınmaktadır.

5995 sayılı Kanunla 13.maddesinde "Bakanlık, mülki idare amirlikleri ve il özel idareleri tarafından bu Kanuna göre verilen idarî para cezaları" şeklinde değişikliğe gidilmiştir. Bundan böyle idari para cezalarını vermeye yetkili makam, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, mülki idare amirlikleri ve il özel idarelerinden herhangi birisidir. İl özel idareleri

5995 sayılı Kanunla 13.maddesinde "Bakanlık, mülki idare amirlikleri ve il özel idareleri tarafından bu Kanuna göre verilen idarî para cezaları" şeklinde değişikliğe gidilmiştir. Bundan böyle idari para cezalarını vermeye yetkili makam, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, mülki idare amirlikleri ve il özel idarelerinden herhangi birisidir. İl özel idareleri tarafından idari para cezası verilecekse de yetkili organ, il daimi encümenidir.

tarafından idari para cezası verilecekse de yetkili organ, il daimi encümenidir. 5326 sayılı Kabahatler Kanun'un 2.maddesinde kanunun idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlıklar "kabahat" olarak tanımlanmış ve 16. maddesinde ise, kabahatlere karşı idari para cezasının yaptırım olarak uygulanacağı belirtilmiştir.

Aynı Kanunu'nun 3.maddesinde de Kabahatler Kanununun genel hükümlerinin diğer kanunlardaki kabahatlere de uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Buradan hareketle 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 12.maddesine göre verilen idari para cezaları da 5326 sayılı Kabahatler Kanunu anlamında "kabahat" sayılır. Dolayısıyla da 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 27.maddesi uyarınca söz konusu idari para cezasının kaldırılması için 15 gün içerisinde sulh ceza mahkemesine başvurulabilir. Süresinde sulh ceza mahkemesine başvurulmaz

veya sulh ceza mahkemesi tarafından itirazın reddine karar verilirse idari para cezası kesinleşir. Ancak kesinleşmeden sonra idari para cezasının tahsili yoluna gidilebilir.

İdari para cezaları, 6183 Sayılı Kanun uyarınca alacaklı kurumun yetkili organlarınca tahsili gerekmektedir. Yoksa İdari para cezasının tahsili için hukuk mahkemesinde dava açılmaz veya icra takibine gidilemez.

Sulh ceza mahkemelerinin Maden Kanununun 12.maddesine aykırılıktan dolayı kesilen idari para cezalarına ilişkin verdikleri kararlara karşı 5721 sayılı CMK'nun 390.maddesi uyarınca kanun yararına bozma yoluna gidilemez. Kanun yararına bozmaya başvurulamaması bakımından sulh ceza mahkemelerinin bağlı bulunan ağır ceza mahkemelerine itiraz edilip edilmemesi de önemli değildir.

Bazı fiiller bakımından 5995 sayılı Kanunla 5177 sayılı Kanun'da öngörülen idari para cezası miktarları düşürülmüştür. 5995 sayılı Kanunda zaman bakımından uygulama bakımından geçici bir madde sevk edilmemiştir. Bu nedenle genel hükümlere bakmak gerekecektir. Kabahatler Kanunu'nun 5.maddesine göre 5237 sayılı TCK'nın zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümleri kabahatler bakımından da uygulanacağı öngörülmüştür. 5237 sayılı TCK'nın 7/2 maddesinde sonradan yürürlüğe giren kanun fail lehine uygulanıp infaz olunacağı belirtilmektedir. Bu nedenle idari para cezalarına ilişkin 5995 sayılı Kanun hükümleri lehe olan kanun hükmü niteliğinde olduğu hallerde uygulama olanağına sahiptir. İzin olmadan çıkarılan veya sevk edilen madenden dolayı zaten idari para cezası kesildiği için ayrıca Devlet hakkı alınmaz.